

2. Konjunkturutviklingen i Norge: Er bunnen nådd?

Etter at konjunkturedgangen gradvis ble mer markert i 2008 og inn i 2009 med fall i produksjonen, begynte BNP Fastlands-Norge å øke igjen i andre halvår 2009. Veksten var imidlertid moderat slik at konjunkturedgangen i Norge fortsatte, om enn mer avdempet. De foreløpige tallene fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR) viser at den moderate veksten fortsatte i første halvår 2010. Tallene for 2. kvartal er imidlertid påvirket av spesielle forhold knyttet til kraftproduksjon, kald vinter og streik i forbindelse med årets lønnsoppgjør.

Justerer man for disse forholdene, antyder KNR-tallene en vekst nær det vi anslår som trendveksten for norsk økonomi og som tilsvarer en årlig vekst på i overkant av 2,5 prosent. Selv om det er for tidlig å slå fast at konjunkturedgangen har stoppet opp, er det flere indikatorer som tyder på at norsk økonomi nå er nær en konjunkturbunn.

Omslaget fra et fall i BNP Fastlands-Norge til en moderat vekst det siste året, er ganske bredt basert. En viss

Tabell 2.1. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall for 2008-2010. Vekst fra forrige periode. Prosent**

	2008*	2009*	Sesongjustert			
			09:3	09:4	10:1	10:2
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger mv.	1,6	0,2	1,1	1,3	0,4	-0,6
Konsum i offentlig forvaltning	4,1	4,7	1,1	-0,6	1,4	1,2
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	2,0	-9,1	-4,6	3,2	-10,4	7,3
Fastlands-Norge	-1,4	-11,7	-5,5	6,3	-11,2	7,3
Utvinning og rørtransport	5,1	5,7	-6,7	0,4	-5,2	1,3
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	1,6	-1,1	-0,1	1,6	-1,5	1,2
Ekspert	1,0	-4,0	3,2	0,8	-0,3	-2,4
Råolje og naturgass	-2,0	-1,2	3,5	-2,0	-1,5	-1,2
Tradisjonelle varer	4,2	-8,2	7,5	0,1	0,1	0,8
Import	4,3	-11,4	2,0	2,2	0,2	5,5
Tradisjonelle varer	-0,5	-13,1	2,1	-0,4	3,4	6,4
Bruttonasjonalprodukt	0,8	-1,4	0,4	0,1	0,2	0,1
Fastlands-Norge	1,8	-1,4	0,4	0,5	0,2	0,5
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk	3,5	-1,8	-0,3	-0,2	-0,2	-0,1
Sysselsatte personer	3,2	-0,4	-0,3	0,0	-0,1	-0,1
Arbeidsstyrke ²	3,4	0,0	-0,8	0,2	0,4	0,3
Arbeidsledighetsrate, nivå ²	2,6	3,2	3,2	3,3	3,5	3,6
Priser og lønninger						
Lønn per normalårsverk ³	6,0	3,6	3,0	2,9	3,8	2,8
Konsumprisindeksen (KPI) ³	3,8	2,1	1,8	1,4	2,9	2,6
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ³	2,6	2,6	2,4	2,3	2,0	1,5
Ekspertpriser tradisjonelle varer	2,4	-6,1	2,4	-4,2	2,8	1,7
Importpriser tradisjonelle varer	4,7	-1,3	-0,8	-2,7	1,3	1,5
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	449,1	311,8	66,8	92,0	85,0	83,1
MEMO (ujusterte nivå tall)						
Pengemarkedsrente (3 mnd. NIBOR)	6,2	2,5	1,9	2,1	2,3	2,5
Utlånsrente, banker ⁴	7,3	4,9	4,2	4,3	4,4	4,6
Råoljepris i kroner ⁵	536,4	388,1	421,2	429,2	452,5	493,8
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	90,8	93,8	94,1	90,0	89,3	89,9
NOK per euro	8,2	8,7	8,7	8,4	8,1	7,9

¹ Konsum i husholdninger og idelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

² Ifølge AKU.

³ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁴ Gjennomsnitt for perioden.

⁵ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

økning i veksten internasjonalt har trukket norsk eksport og industriproduksjon opp. Bruttoinvesteringene i fast kapital økte klart i 2. kvartal etter stort sett å ha falt siden starten av 2008. Det har gitt positive impulser til bygg og anleggsvirksomheten. Tall for igangsetting av bygg utenom bolig viser nå klar oppgang, mens tallene for boliger er mer stabile. Fallet i boliginvesteringer har imidlertid stoppet opp, og det er viktig for et omslag i norsk økonomi. Prisene på bruktboliger viser ganske høy vekst og stimulerer til igangsetting av nye byggeprosjekter. Finanspolitikken har på sin side sørget for høy vekst i offentlig sektor og har stimulert aktiviteten i privat sektor. Den svake utviklingen i husholdningenes konsum i 2. kvartal var overraskende og bidro til å trekke veksten klart ned. Spesielle forhold kan forklare noe av denne nedgangen, men neppe alt. Vi regner med at husholdningenes konsum vil øke klart i tiden framover. Det er vanskelig å se for seg en konjunkturoppgang framover hvis det ikke skjer. En slik drahjelp fra husholdningenes konsum er særlig viktig fordi vekstbidraget fra offentlig sektor reduseres i 2011 ettersom finanspolitikken da sannsynligvis strammes noe til.

Tilbakeslaget i norsk og internasjonal økonomi har bidratt til økning i arbeidsledigheten, men i Norge har økningen vært meget beskjeden i en internasjonal målestokk, og nivået er ikke høyt. De siste tallene fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) viser en utflating i ledigheten på rundt 3,5 prosent av arbeidsstyrken. Svak vekst i arbeidsstyrken, dels som følge av økt utdanningstilbøyelighet og dels av andre konjunkturrelle grunner, bidrar til dette. Sysselsettingsnedgangen har stoppet opp. Det er likevel ikke grunn til å regne med vekst av betydning i sysselsettingen. Snarere vil en eventuell økt produksjonsvekst normalt falle sammen med høyere produktivitetsvekst rundt konjunkturbunnen.

Inflasjonen er blitt vesentlig dempet de siste par årene. Fra å ha ligget i overkant av inflasjonsmålet hvis vi bruker KPI justert for avgifter og uten energivarer som indikator, er nå inflasjonstakten klart lavere enn målet. Også den samlede KPI-veksten er blitt klart lavere etter at vinterens høye strømpriser har falt i løpet av våren og sommeren. Nominell lønnsvekst er trolig nesten halvert fra det høye nivået i 2008 til knappe 3,5 prosent i 2010. Reallønnsveksten antas å ha falt fra 2,5 til 1 prosent fra 2008 til 2010, men vil antakelig kunne øke litt framover fordi KPI-veksten ventes å avta noe.

I de nærmeste kvartalene vil stimulansene fra penge- og finanspolitikken gradvis avta. Rentebunnen er passert og finanspolitikken vil bli strammet noe inn. Det synes rimelig å legge til grunn at politikken blir om lag konjunkturnøytral. Reduserte stimulanser fra den økonomisk politikken gjør at et viktig bidrag til omslag i veksttaket vil være at fallet i fastlandsinvesteringene snur til oppgang. Vi tror det høye 2. kvartalstallet ikke var et blaff, men starten på en periode med økende investeringer. Særlig innen kraftforsyning vil veksten kunne bli betydelig framover, mens

industriinvesteringene vil fortsette å falle – om enn i et lavere tempo enn hittil. Investeringene i petroleumssektoren vil trolig øke noe framover og bidra med vekstimpulser til norsk økonomi.

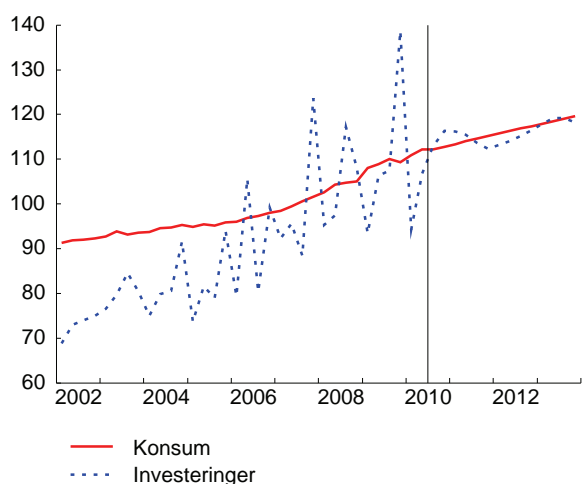
Et bredt basert konjunkturomslag er avhengig av at vi også internasjonalt får en moderat oppgang som trekker med seg høyere norsk eksport. Store budsjettunderskudd i Europa fører til innstramming i finanspolitikken og økt usikkerhet i finansmarkedene. Det kan dempe den svake oppgangen i eurolandene og bidra til at veksten i norsk eksport neppe blir sterk framover. Signaler om svak utvikling i USA trekker i samme retning. I Asia er veksten høy, men likevel noe svakere enn i slutten av 2009. Vi legger til grunn at veksten hos handelspartnere blir ganske moderat framover, i tråd med hva man ofte har observert i etterkant av finansielle kriser.

Med moderat vekst i norsk økonomi framover, vil antakelig arbeidsledigheten øke noe de nærmeste kvartalene. Lønnsveksten vil trolig holde seg om lag på dagens nivå en tid framover, noe som innebærer en svakt økende reallønnsvekst. Med beskjeden vekst i utlandet, lav prisvekst på importerte varer og svak kostnadsvekst innenlands, vil inflasjonen i Norge bli lav en tid framover. Mot slutten av prognoseperioden vil inflasjonstakten igjen havne nær inflasjonsmålet.

Vi anslår en vekst i BNP Fastlands-Norge på om lag 1,5 prosent i 2010. Fra neste år vil veksten i fastlandsøkonomien kunne bli nesten det doble og dermed litt over trendveksten i fastlandsøkonomien. I 2013 venter vi at norsk økonomi er i en markert konjunkturoppgang slik at vi mot slutten av året nærmer oss en konjunkturnøytral situasjon. Den kommende konjunkturoppgangen blir i så fall moderat sammenliknet med oppgangen fra 2003 til 2005 da norsk økonomi sist gikk fra en konjunkturbunn til en konjunkturnøytral situasjon. I årene 2004-2005 opplevde vi en vekst i fastlandsøkonomien på 4,5 prosent årlig, mot bare 3 prosent i følge prognosene for årene 2011-2013. Samlet økning i produksjonen er altså om lag 9 prosent i begge periodene, men vi mener nå at vi skal bruke lengre tid på å nå en konjunkturnøytral situasjon enn vi gjorde for sju år siden. Vi vil her peke på følgende momenter som forklarer denne forskjellen:

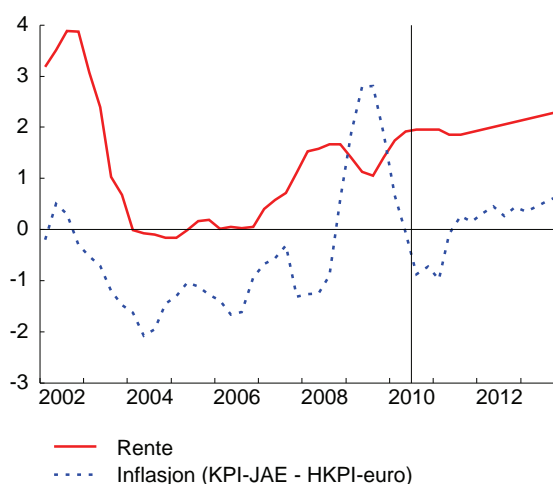
- Stimulansene fra markedsveksten hos handelspartnere antas å bli klart lavere og bidrar til å bremse eksporten.
- Veksten i petroleumsinvesteringene antas nå å ville bli svak.
- Reallønnsveksten antas å bli mer moderat nå fordi bytteforholdsgevinsten er mindre.
- Høyere gjeldsbelastning gir en svakere inntektsvekst og konsumvekst i husholdningene selv om realrenten etter skatt er om lag den samme som under forrige konjunkturoppgang.
- Finanspolitikken ga positive stimulanser til veksten i 2004 og 2005, mens den framover vil gi svakere impulser.

Figur 2.1. Offentlig forvaltning. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.2. Rente- og inflasjonsforskjeller mellom Norge og euroområdet. Prosentpoeng

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

2.1. Mindre ekspansiv finanspolitikk

Foreløpige tall fra KNR viser at veksten i konsumet i offentlig forvaltning regnet som årlig rate var om lag på samme nivå i første halvår 2010 som i 2009. Konsumveksten i første halvår 2010 kom i hovedsak i kommuneforvaltningen. Bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning var i første halvår i år på samme nivå som i tilsvarende periode i 2009. Den reelle veksten i offentlige overføringer til husholdningene var nærmere 4 prosent i første halvår regnet i forhold til samme periode i 2009. Finanspolitikken har således fortsatt å gi klare stimulanser til fastlandsøkonomien så langt i år. I Revidert nasjonalbudsjett 2010 (RNB) ble underliggende reell utgiftsvekst på statsbudsjettet for 2010 anslått til 2,5 prosent. De foreløpige tallene antyder at veksten kan ha vært noe høyere enn dette i første halvår 2010, og det er derfor grunn til å tro at impulsene kan bli noe svakere gjennom resten av 2010. Vårt anslag for konsumveksten i offentlig forvaltning innebærer praktisk talt nullvekst gjennom andre halvår 2010 sammenliknet med nivået i 2. kvartal. Når vi ser bort fra militære investeringer i fregatter innebærer vårt anslag for bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning en investeringsvekst på vel 1 prosent fra 2009 til 2010. Offentlig kjøp av varer og tjenester antas å gi ubetydelige etterspørselsimpulser i andre halvår 2010, mens realveksten i overføringene til husholdningene vil gi om lag samme impulser som i første halvår.

Regnet i forhold til fondskapitalen var strukturelt, oljekorrigert budsjettunderskudd (SOBU) 4,8 prosent i 2009 i følge RNB. Anslaget for SOBU i 2010 var i RNB 5 prosent, noe som er lavere enn i perioden 2001-2005. Regjeringen har signalisert at den tar sikte på en mindre ekspansiv politikk fra og med 2011 for relativt raskt å vende tilbake til 4-prosentbanen for finanspolitikken. Det ligger til grunn for våre anslag. For 2011 forutsettes det at finanspolitikken vil strammes noe til i forhold til 2010 gjennom redusert vekst i offentlige utgifter. Veksten i offentlig kjøp av varer og tjenester er

antatt å bli lavere enn trendveksten i norsk økonomi. Konsumveksten anslås til vel 2 prosent, mens bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning justert for endringer i kjøp av fregatter, er om lag uendret sammenliknet med 2010. Vi har lagt til grunn inflasjonsjusterte skatte- og avgiftssatser i hele prognoseperioden.

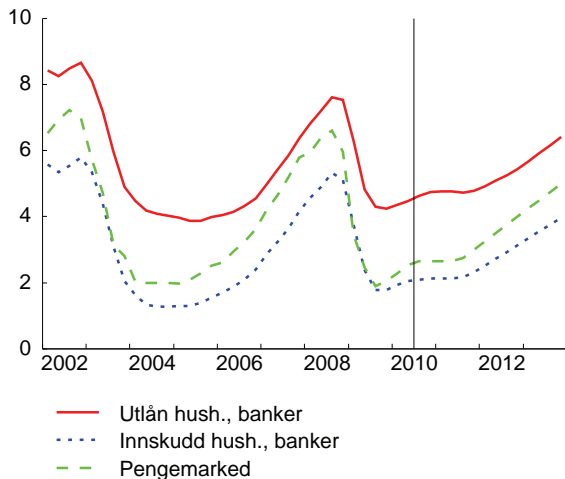
Finanspolitikken antas å gi mindre impulser også i 2012 i tråd med at veksten i økonomien tar seg noe opp. Våre anslag er basert på at innstramningen i budsjettene skjer ved en moderat vekst i offentlig kjøp av varer og tjenester. Økt kapital i Statens pensjonsfond utland bidrar til at vi i følge våre anslag er om lag på 4 prosentbanen i 2012. Ifølge våre beregninger er norsk økonomi nær en konjunkturnøytral situasjon ved slutten av 2013. Vi forutsetter at det økte handlingsrommet i finanspolitikken i 2013 delvis utnyttes til økte bruttoinvesteringer i offentlig forvaltning, men anslagene innebærer at det brukes noe mindre enn 4 prosent av anslått verdi på Statens pensjonsfond utland i 2013.

I årene framover vil utgiftene til alderspensjoner øke mye fordi store barnekull fra slutten av andre verdenskrig og årene deretter kommer i pensjonsalderen. Veksten i alderspensjoner målt i antall G (grunnbeløp) kan øke fra om lag 2,5 prosent årlig til vel 4 prosent ved slutten av vår prognoseperiode. Individuell frihet i tilpasningen av pensjoneringsstidspunktet sammen med endrede regler medfører imidlertid en ekstra stor usikkerhet i anslagene for utgifter til alderspensjon. En nedgang i sykefraværet sammen med en utflatning i veksten i utgiftene til dagpenger ved arbeidsledighet fra neste år (reelt sett) og en avdemping i veksten i antall uførepensjonister gjør at den samlede reelle stønadsvæksten til husholdningene trolig ikke blir så høy framover.

2.2. Ett år uten renteøkninger

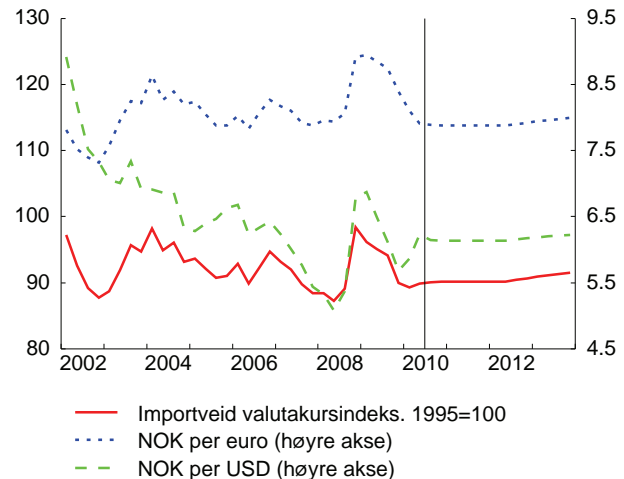
Rentesettingen til Norges Bank tar sikte på å stabilisere inflasjonen på 2,5 prosent på mellomlang sikt, hensyn tatt til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting.

Figur 2.3. Norske renter. Prosent

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.4. Valutakurser

Kilde: Norges Bank.

Inflasjonen målt ved 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) har falt noe siden årsskiftet og var i juli på 1,3 prosent. Samtidig er BNP Fastlands-Norge klart under trendnivået.

Krisen i verdens finansmarkeder og dystre konjunktursikter gjorde at Norges Bank fra høsten 2008 og gjennom ni måneder satte styringsrenta ned med 4,5 prosentpoeng, slik at den i juni 2009 var 1,25 prosent. Etter den tid er styringsrenta satt opp tre ganger, siste gang i begynnelsen av mai i år. Hver av renteøkningene har vært på 0,25 prosentpoeng, slik at styringsrenta nå er 2,0 prosent.

Som en direkte følge av finanskrisen økte forskjellen mellom pengemarkedsrenta og styringsrenta. Før finanskrisen fulgte pengemarkedsrenta stort sett styringsrenta med et påslag på 0,25 prosentpoeng. Siden sommeren 2007 har påslaget vært vesentlig større, og i månedsskiftet september/oktober 2008 var det oppe i over 2 prosentpoeng. Siden november 2009 har påslaget ligget mellom 0,5 og 0,75 prosentpoeng. Pengemarkedsrenta har i august 2010 ligget mellom 2,6 og 2,7 prosent.

Gjennom virkningen på samlet etterspørsel påvirker rentesettingen publikums kredittvekst, som i sin tur er viktig for den finansielle stabiliteten i økonomien. Den innenlandske kredittveksten, målt ved 3-måneders glidende gjennomsnitt i veksten i publikums innenlandske bruttogjeld (K2), var i underkant av 1,5 prosent fra 1. kvartal til 2. kvartal i år. Dette er om lag samme vekst som fra 4. kvartal i fjor til 1. kvartal i år, men høyere enn veksten fra 3. til 4. kvartal i fjor som var på under 0,5 prosent. Kredittveksten er likevel kraftig redusert i forhold til årene før finanskrisen, da veksten var over 2,5 prosent hvert kvartal, eller over 10 prosent målt som årlig rate. Kredittveksten i ikke-finansielle foretak økte med 0,9 prosent fra 1. til 2. kvartal i år, etter at

den falt med nesten 2 prosent fra 3. til 4. kvartal i fjor. Husholdningenes kredittvekst avtar derimot noe og var i underkant av 1,5 prosent fra 1. kvartal til 2. kvartal i år.

Den norske krona svekket seg kraftig mot dollar og euro gjennom andre halvår i 2008. Denne svekkelsen ble i stor grad reversert gjennom 2009. Målt med en importvektet kronekurs styrket krona seg med i overkant av 12 prosent fra desember 2008 til januar 2010. Siden nyttår og fram til midten av mai i år har det bare vært kortsiktige svingninger rundt et ganske stabilt nivå i kronas verdi, målt med den importvektede kronekursen. I denne perioden har krona styrket seg mot euro og svekket seg mot dollar. I midten av mai svekket krona seg med om lag 2 prosent målt med den importvektede kronekursen, og siden da har det igjen bare vært kortsiktige svingninger rundt et ganske stabilt nivå i kronas verdi.

Innstramminger i finanspolitikken i mange land – tvunget fram av høy statsgjeld – medfører trolig at det internasjonale rentenivået vil holde seg på et lavt nivå framover. Det taler for at renta holdes lav også i Norge for å unngå at en høyere rentedifferanse styrker kronekursen. Vi tror derfor at det ikke blir ytterligere økninger i styringsrenta før neste sommer. Pengemarkedsrenta vil dermed trolig ligge på dagens nivå ut 2010 og et stykke inn i 2011. To eller tre renteøkninger i siste halvdel av 2011 vil bringe pengemarkedsrenta opp i 3-3,25 prosent ved årsskiftet 2011/2012. Etter hvert vil rentenivået gradvis normaliseres som følge av en normalisering av konjunktursituasjonen, og de korte rentene er antatt å komme opp i 5 prosent ved utgangen av 2013. Pengemarkedsrenta antas å ligge rundt 2 prosentpoeng høyere i Norge enn i euroområdet i hele prognoseperioden.

Våre prognoser innebærer små endringer i kronas verdi fra dagens nivå. Vi legger til grunn at én euro vil koste

mellom 7,85 og 8,00 kroner i hele prognoseperioden, mens krona målt mot andre valutaer vil svinge i takt med euroen. Som årsgjennomsnitt innebærer dette likevel en betydelig kronestyrking fra 2009 til 2010 på 9 prosent mot euro og i overkant av 4 prosent målt med den importvektede kronekursen. Målt mot euro vil krona styrke seg med om lag 1 prosent i 2011 og svekke seg med om lag 1 prosent i 2013. Svekkelsen skyldes at noe av effekten fra den vedvarende rentedifferansen vil være uttømt og at den norske inflasjonen da er høyere enn i euroområdet.

2.3. Klar konsumvekst framover

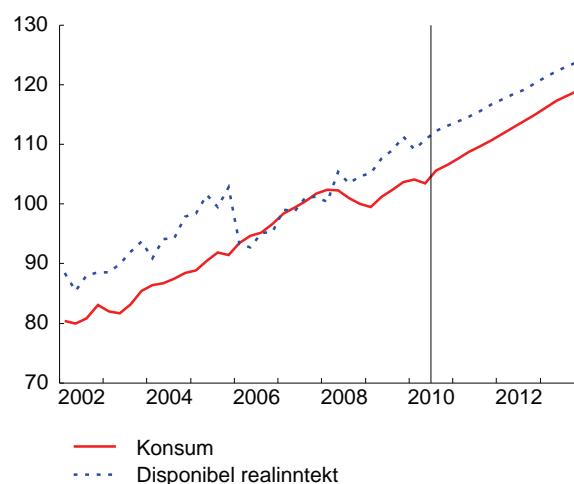
De siste sesongjusterte KNR-tallene viser at konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner falt med 0,6 prosent i 2. kvartal i år regnet fra kvartalet før. Høye strømgninger og unormalt mye forskuddsbetalinger av skatt svekket husholdningenes likviditet og bidro til konsumnedgangen. Konsumfallet kom etter fire kvartaler på rad med god konsumvekst og kan i stor grad føres tilbake til fall i varekonsumet i samme periode. Mye av reduksjonen i varekonsumet i 2. kvartal skyldtes fallet i elektrisitetsforbruket som fulgte etter det høye forbruket i de to forutgående kvartalene på grunn av den kalde vinteren. Også andre viktige varegrupper som matvarer, møbler og hvitevarer viste en nedgang i 2. kvartal i år. Bilkjøpene økte derimot, om enn svakt i samme periode. Tjenestekonsumet viste i motsetning til varekonsumet en viss oppgang i forrige kvartal. Det var særlig post- og teletjenester samt hotell- og restauranttjenester som bidro til utviklingen.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall økte husholdningenes disponible realinntekter med 4,6 prosent i 2009, mot 3,4 prosent året før. Vesentlig lavere renteutgifter i kjølvannet av finanskrisen og nær halvering av konsumprisveksten bidro til økningen i realinntektsveksten. Lønnsinntektene, som er den største inntektskilden for husholdningene, bidro mer beskjedent til inntektsveksten ettersom konjunkturedgangen ga svakere lønnsvekst og lavere sysselsetting i 2009 enn året før. Veksten i husholdningenes disponible realinntekter ventes å bli rundt 3 prosent årlig i inneværende år og ut prognoseperioden.

Boligformuen vil fortsette å øke med stigende boligpriser og bidra til at konsumveksten i år kan komme opp i vel 3 prosent som årsgjennomsnitt, mot om lag nullvekst i fjor. Selv om veksten i lønnsinntektene ventes å ta seg mer markert opp med bedre konjunkturer, vil noe høyere renter og etter hvert økende konsumprisvekst moderere veksten i disponibel realinntekt i årene 2011-2013. Økende boligformue vil fortsatt bidra til å trekke konsumveksten opp slik at den samlet sett anslås å bli liggende stabilt på rundt 4 prosent årlig i perioden 2011-2013.

Den finansielle konsolideringen som fulgte i kjølvannet av finanskrisen førte til en dobling av spareraten fra 2008 til 2009. Selv med økte realrenter ventes husholdningenes sparerate (sparing regnet som andel av

Figur 2.5. Inntekt og konsum i husholdninger mv. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

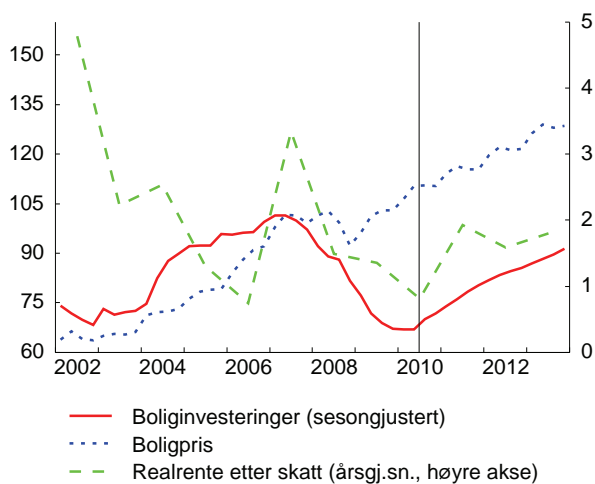
disponibel inntekt) i inneværende år å synke med om lag et halvt prosentpoeng fra et nivå på rundt 7,5 prosent i 2009. Deretter ventes spareraten å falle gradvis til om lag 5 prosent i 2013, i takt med stigende boligpriser som isolert sett reduserer behovet for finansiell konsolidering hos husholdningene. Nettofinansinvesteringene vil, i takt med fallet i sparingen og økende boliginvesteringer, synke gjennom prognoseperioden. Husholdningene anslås å redusere sine nettofinansinvesteringer fra et nivå på om lag 46 milliarder kroner i 2009 til et nivå på om lag 6 milliarder kroner i 2013.

2.4. Boliginvesteringene tar seg opp

I 2008 og 2009 falt boliginvesteringene med henholdsvis 12 og 19 prosent, målt mot året før. I følge de sesongjusterte KNR-tallene har nedgangen gradvis blitt redusert og fra 1. kvartal til 2. kvartal i år økte boliginvesteringene med 0,1 prosent, etter at de falt med 0,2 prosent i kvartalet før. Igangsettingen av boliger flatet ut gjennom 2009, men viser foreløpig ikke klare tegn til oppgang. Utsikter til bedre konjunkturer og videre vekst i boligprisene tilsier nå en vekst i igangsettingen av nye boliger, slik at boliginvesteringene antakelig vil ta seg opp i løpet av inneværende år og ut prognoseperioden. I både 2011 og 2012 anslår vi en økning på om lag 10 prosent, mens veksten trolig blir noe lavere i 2013. Til tross for en slik vekst i boliginvesteringene framover vil nivået på boliginvesteringene i 2013 ligge om lag 10 prosent under toppnivået i 2007.

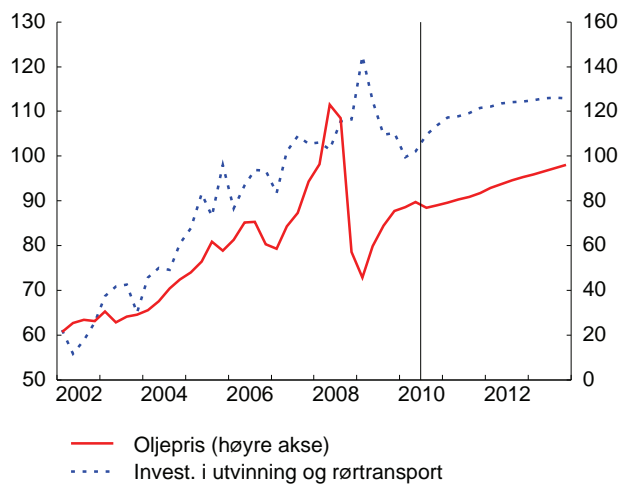
I følge SSBs boligprisindeks falt boligprisene samlet sett kraftig gjennom andre halvår av 2008 i kjølvannet av finanskrisen. Prisen nedgangen var på om lag 10 prosent fra 2. til 4. kvartal det året. Prisene har deretter steget markert og mer enn oppveid den forutgående nedgangen. Boligprisveksten fra 1. til 2. kvartal i år var på 3,7 prosent. Fra 4. kvartal 2008 til 2. kvartal 2010 steg boligprisene med 19,6 prosent. Boligprisene var i 2. kvartal 7,5 prosent høyere enn ved den forrige pristoppen to år tidligere.

Figur 2.6. Boligmarkedet. Venstre akse indekser, 2007=100, høyre akse prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.7. Petroleumsinvesteringer og oljepris i USD. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Vi venter at boligprisene vil stige ytterligere ut året slik at veksten som årsgjennomsnitt blir 8-9 prosent. For resten av prognoseperioden anslår vi at boligprisene vil stige med vel 5 prosent årlig i tråd med en bedring av konjunktursituasjonen og en jevn og moderat høy inntektsvekst.

2.5. Fra nedgang til svak økning i petroleumsinvesteringene

Det har vært en svak utvikling i petroleumsinvesteringene helt siden investeringstoppen i 1. kvartal 2009. I følge de siste KNR-tallene falt petroleumsinvesteringene med 5,2 prosent fra 4. kvartal 2009 til 1. kvartal 2010, men den økte med 1,3 prosent fra 1. kvartal til 2. kvartal. Den beskjedne utviklingen gjennom vinteren kan føres tilbake til at aktiviteten innen oljeleting og produksjon av nye plattformer har avtatt klart. Dette henger blant annet sammen med at leteinvesteringene var svært høye i fjor og at det i begrenset omfang har blitt påbegynt nye plattformer i 2010 etter at flere oljeplattformer ble ferdigstilt i 2009. Investeringer i oljeutvinningsplattformer, rigger og moduler falt i følge KNR med over 23 prosent fra første halvår i fjor til første halvår i år. Høy aktivitet innen oljeboring bidro til at investeringene i oljeboring, oljeleting og rørledninger bare falt med 3,8 prosent.

Petroleumsinvesteringene ventes å ta seg opp i løpet av andre halvår 2010. Flere nye prosjekter har allerede kommet i gang og vil i løpet av året bidra til å øke investeringene i oljeplattformer. Økningen forventes ikke å bli større enn at det blir en klar nedgang i investeringene fra 2009 til 2010.

Stadig lavere oljeproduksjon samt økte oljepriser ventes å prege utviklingen i petroleumsinvesteringene de nærmeste årene. Produksjon av naturgass ventes derimot å øke i flere år framover, og flere av de nye feltene som bygges ut kommer til å produsere gass. Det er derimot mer usikkert hvordan prisene på gass vil utvikle seg.

Ny teknologi knyttet til utvinning av gass kan føre til en kraftig økning i tilbudet, men usikkerheten rundt disse prosjektene er fremdeles stor. I våre prognoser har vi lagt til grunn en økning i eksportprisen på gass på 18 prosent gjennom prognoseperioden, mot en økning i eksportprisen på olje på 24 prosent.

Vi har lagt til grunn at mindre funn og satellitter til eksisterende funn bygges ut i tråd med høyere priser. Forlenget produksjon fører også til et behov for å oppgradere de eldste feltene. Dette innebærer at veksten i de samlede investeringene i første rekke kommer i form av nye oljeplattformer og videreutvikling av eksisterende felt. Utviklingen framover vil framstå som moderat. Investeringsnivået vil først i 2012 komme opp på samme nivå som i toppåret 2009.

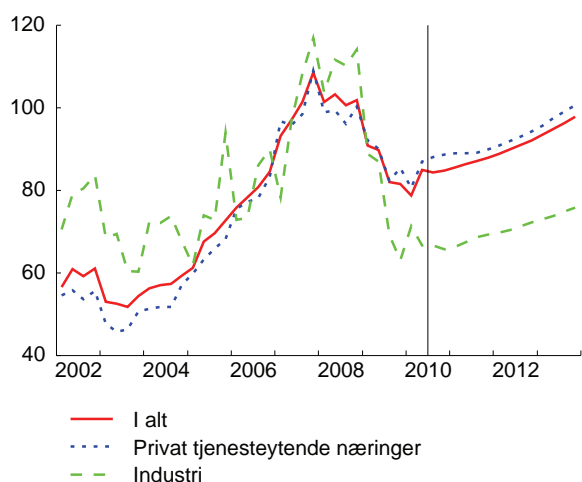
Råolje- og naturgassproduksjonen er nå like store, målt i energiinnhold. På grunn av betydelig høyere pris på olje er imidlertid produksjonsverdien i år langt høyere enn for gass. Dette forteller at selv om gass vil stå for en stadig større del av norsk petroleumsproduksjon er det likevel fra oljeproduksjonen at de store inntektene genereres.

2.6. Økte fastlandsinvesteringer framover

Investeringene i fastlandsnæringene har stort sett falt gjennom hele 2008 og 2009. Først i 2. kvartal 2010 ble denne trenden brutt. Investeringene i fastlandsnæringene økte med i underkant av 8 prosent i forhold til kvartalet før når det justeres for normale sesongvariasjoner.

Investeringer i industri og bergverk falt med 6,7 prosent i 2. kvartal 2010. Nivået i 2. kvartal var likevel 5,7 prosent høyere enn nivået i 4. kvartal 2009, men også hele 43 prosent lavere enn investeringstoppen notert i 4. kvartal 2007. SSBs siste investeringstelling indikerer at investeringene i industrien vil bli om lag 10 prosent

Figur 2.8. Investeringer i fastlandsnæringer. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

lavere i 2010 i forhold til året før. I 2009 falt investeringene med om lag 30 prosent. Basert på normal underrapportering i investeringstillingen i august året før investeringsåret ligger det an til om lag uendret nivå i 2011. Investeringsaktiviteten i industrien har de siste fem årene utgjort rundt 15 prosent av de totale investeringene i fastlandsnæringerne.

Investeringsstillingen indikerer videre en økning i investeringer innen kraftforsyning med rundt 10 prosent i 2010 og ytterligere 25 prosent i 2011. Dette må sees i lys av svært høye anslag for investeringer i overføring og distribusjon av elektrisk kraft grunnet økt fokus på oppgradering og utbygging av elektrisitetsnettet. Våre investeringsanslag for industri og kraftforsyning er i tråd med SSBs siste investeringstilling.

Etter nedgang siden 2008 er det i 2. kvartal i år registrert en oppgang i igangsetting av stort sett alle typer næringsbygg. Etter kontorbygg er det industri- og lagerbygg som hadde størst økning, både i areal og prosent. Innenfor industri og lager representerte igangsettingen en økning på 30 prosent i 2. kvartal 2010 regnet fra samme kvartal året før.

Framover ventes det økte investeringer i takt med en bedret konjunktursituasjon innenlands. For Fastlands-Norge samlet anslår vi et investeringsfall på 3,9 prosent i 2010 og at investeringene vil øke med om lag 5 prosent i årene framover. Veksten i investeringene i fastlandsnæringerne vil øke fra i overkant av 3 prosent i 2011 til om lag 6 prosent i 2013.

2.7. Eksportprisvekst øker handelsoverskuddet

Det samlede norske eksportvolumet i 2. kvartal i år var 2,4 prosent lavere enn i 1. kvartal. De sesongjusterte KNR-tallene viser at nedgangen i stor grad kan tilskrives redusert eksport av petroleumsprodukter, samt forretningsmessige tjenester. Tradisjonell vareeksport,

som innbefatter store varegrupper som metaller samt kjemiske og mineralske produkter, økte med nesten 1 prosent. Både i 1. og 2. kvartal i år falt samlet eksportvolum i forhold til kvartalet før, men på grunn av oppgangen i andre halvår i fjor ligger samlet eksport i første halvår i år nesten 1 prosent over volumet i første halvår i fjor – men langt under volumet i første halvår i 2008, før finanskrisen satte fart i den internasjonale konjunkturedgangen. I første halvår i år har eksport av tradisjonelle varer og naturgass økt litt i forhold til samme periode i fjor, mens tjenesteeksporten har gått litt ned. Den mangeårige og svakt nedadgående trenden i produksjon og eksport av olje fortsetter, og det er denne trendmessige nedgangen som dominerer utviklingen i samlet eksport i år. Utvinning og eksport av gass fortsetter derimot å vokse, og utgjør nå i verdi om lag 2/3 av oljeeksporten.

Økningen i eksportverdien av tradisjonelle varer og av tjenester har så langt i år vært størst til store handelspartnere som USA, Sverige og Storbritannia, mens den viser størst nedgang til Kina og Sør-Korea. Den internasjonale konjunkturedgangen i kjølvannet av finanskrisen og en svekket etterspørsel etter norske eksportprodukter preget både pris- og volumutviklingen i fjor. I første halvår i år har prisene derimot steget, og mer i 2. kvartal enn i 1. kvartal. Prisveksten er bredt basert. De viktigste bidragene kom fra olje, gass og petroleumsprodukter, der veksten i prisene målt i norske kroner ble forsterket av en stigende dollarkurs. I norske kroner nådde prisveksten nesten 7 prosent i 2. kvartal. For tjenester og tradisjonelle varer steg eksportprisene med i overkant av 2 prosent i 1. kvartal og i overkant av 4 prosent i 2. kvartal.

Konjunktursituasjonen internasjonalt er fortsatt svak. Selv om utviklingen hos flere viktige handelspartnere nå viser positive tegn har vi beholdt bildet fra forrige konjunkturrapport av en svak internasjonal konjunkturutvikling i prognoseperioden. Våre modellberegninger anslår at samlet eksportvolum for prognoseårene 2010-2013 omtrent reproducerer nivåene fra årene 2005-2008, men med en vekst på 1-2 prosent hvert år. Mens oljeeksporten trendmessig avtar, så venter vi en vekst i tradisjonell vareeksport på om lag 3-5 prosent årlig, samt 4-5 prosent vekst i tjenesteeksporten fra og med neste år. På grunn av sterk vekst i 4. kvartal i fjor og et fall i 1. kvartal i år vil tjenesteeksporten for inneværende år ventelig gå ned fra i fjor. Beregnet vekst i samlet eksport utenom olje og gass ligger under den anslåtte veksten i importen hos våre handelspartnere, slik at norske eksportbedrifter trolig mister markedsandeler gjennom prognoseperioden. Vi venter prisvekst for alle eksportprodukter, mest for olje og gass, og minst for tjenester. Prisveksten for tradisjonelle eksportvarer, som i stor grad er drevet av innenlandsk kostnadsvekst, anslås å ligge på 3 til drøye 5 prosent årlig framover og denne veksten vil bidra til tapet av markedsandeler.

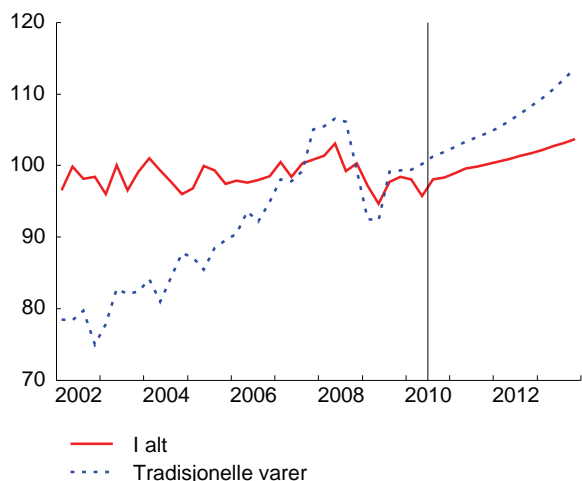
Tabell 2.2. **Makroøkonomiske hovedstørrelser 2009-2013. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår**

	Regnskap 2009*	Prognoser								
		2010			2011		2012		2013	
		SSB	FIN	NB	SSB	NB	SSB	NB	SSB	NB
Realøkonomi										
Konsum i husholdninger mv.	0,2	3,3	4,3	3 1/2	3,9	4	3,7	3 1/4	4,0	2 3/4
Konsum i offentlig forvaltning	4,7	2,7	2,4	2 1/2	2,2	2 1/4	1,9	..	1,9	..
Bruttoinvestering i fast realkapital	-9,1	-5,5	-3,6	..	4,0	..	4,4	..	5,1	..
Utvinning og rørtransport ¹	5,7	-5,9	-2,5	-2 3/4	4,5	4	3,2	5	0,9	4
Fastlands-Norge	-11,7	-3,9	-3,5	-4 1/4	5,3	6 1/2	4,2	..	5,5	..
Næringer	-15,4	-4,2	-7,8	..	3,1	..	4,3	..	5,8	..
Bolig	-18,9	-3,7	-1,5	..	11,6	..	8,7	..	5,9	..
Offentlig forvaltning	7,0	-3,5	5,1	..	4,6	..	-0,4	..	4,6	..
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ²	-1,1	1,8	2,3	1 3/4	3,7	4	3,3	3 1/4	3,7	2 1/2
Lagerendring ³	-2,1	1,6	0,2	..	0,0	..	0,0	..
Eksport	-4,0	1,0	0,8	..	1,9	..	1,5	..	1,7	..
Råolje og naturgass	-1,2	-2,2	-3,0	..	-1,3	..	-0,9	..	-1,0	..
Tradisjonelle varer ⁴	-8,2	5,3	4,7	4 3/4	2,8	2 1/4	3,0	..	4,2	..
Import	-11,4	6,8	3,7	2 3/4	5,4	5 1/4	4,4	..	4,8	..
Tradisjonelle varer	-13,1	7,8	4,7	..	6,8	..	5,3	..	6,2	..
Bruttonasjonalprodukt	-1,4	1,0	0,9	3/4	2,4	1 3/4	2,2	2 1/4	2,5	1 3/4
Fastlands-Norge	-1,4	1,5	2,1	1 3/4	2,9	2 3/4	2,8	2 3/4	3,3	2 3/4
Arbeidsmarked										
Sysselsatte personer	-0,4	-0,6	-0,1	-1/4	0,8	3/4	1,4	1	2,2	1/2
Arbeidsledighetsrate (nivå)	3,2	3,6	3,5	3 1/2	3,7	3 3/4	3,8	3 1/2	3,4	3 1/2
Priser og lønninger										
Årslønn	4,2	3,5	3 1/4	3 1/2	3,4	4	3,7	4 1/2	4,7	4 3/4
Konsumprisindeksen (KPI)	2,1	2,5	2,2	2 1/2	1,5	1 1/2	2,1	2 1/4	2,5	2 1/4
KPI-JAE ⁵	2,6	1,4	1,3	1 1/2	1,4	1 3/4	2,0	2 1/4	2,4	2 1/4
Eksportpris tradisjonelle varer	-6,1	3,0	1,9	..	5,3	..	5,1	..	4,3	..
Importpris tradisjonelle varer	-1,3	-0,4	-0,4	..	1,3	..	1,4	..	2,2	..
Boligpris	1,9	8,6	5,3	..	5,1	..	5,5	..
Utenriksøkonomi										
Driftsbalansen, mrd. kroner	311,8	350,4	385,6	..	367,1	..	396,3	..	426,8	..
Driftsbalansen i prosent av BNP	13,1	14,0	15,2	..	14,0	..	14,3	..	14,4	..
MEMO:										
Husholdningenes sparerate (nivå)	7,5	7,0	5,9	..	6,0	..	5,5	..	5,0	..
Pengemarkedsrente (nivå)	2,5	2,5	2,7	2,6	2,8	2,9	3,6	3,7	4,6	4,2
Utlånsrente, banker (nivå) ⁶	4,9	4,6	4,8	..	5,2	..	6,0	..
Råoljepris i kroner (nivå) ⁷	388	475	475	..	499	..	543	..	584	..
Eksportmarkedsindikator	-8,9	6,4	4,5	..	4,7	..	6,0	..
Importveid kronekurs (44 land) ⁸	3,3	-4,2	-5,1	-4	0,4	1	0,2	0	0,9	1

¹ Finansdepartementets anslag inkluderer tjenester tilknyttet oljeutvinning.² Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.³ Endring i lagerendring i prosent av BNP.⁴ Norges Bank gir anslag for tradisjonell eksport, som også inkluderer en del tjenester.⁵ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE).⁶ Gjennomsnitt for året.⁷ Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.⁸ Positivt tall innebærer svekket krone. Finansdepartementet gir anslag på konkurranseprisindeksen.

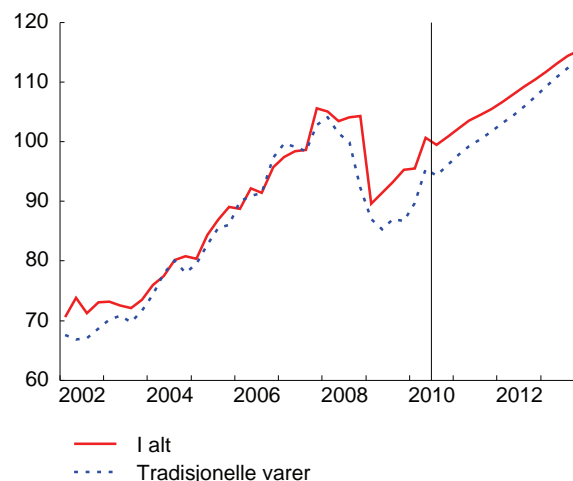
Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, St.meld.nr.2 (2009-2010), (FIN), Norges Bank, Pengepolitisk rapport 2/2010 (NB).

Figur 2.9. Eksport. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.10. Import. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Mens det samlede norske eksportvolumet stort sett har holdt seg konstant siden årtusenskiftet, viste samlet importvolum en trendmessig vekst inntil konjunkturedgangen i 2008. Gjennom 2009 og inn i 2010 fortsatte veksten – men da fra et mye lavere nivå – og overskred fem prosent i 2. kvartal i år, i følge sesongjusterte KNR-tall. Importveksten var bredt basert, med sterke impulser fra investeringer på vei opp fra bunnen i 2009. Tradisjonell vareimport økte med over henholdsvis 3 og 6 prosent i årets to første kvartaler. Tjenesteimporten holdt grovt sett nivået fra fjoråret.

Tradisjonelle importvarer falt i pris gjennom 2009. I 1. kvartal i år stoppet fallet, og i 2. kvartal steg prisene med 1,5 prosent. Prisøkningen det siste kvartalet kom i hovedsak av økte priser på råvarer, blant annet malm og metall som i hovedsak benyttes som innsatsvarer i industrien. Prisene på råvarer er på vei oppover fra et lavt nivå i kjølvannet av finanskrisen. Betydelig reduserte importpriser på tjenester, skip, oljeplattformer og fly medførte at prisindeksen for samlet norsk import falt nesten 1 prosent i 2. kvartal i forhold til kvartalet før.

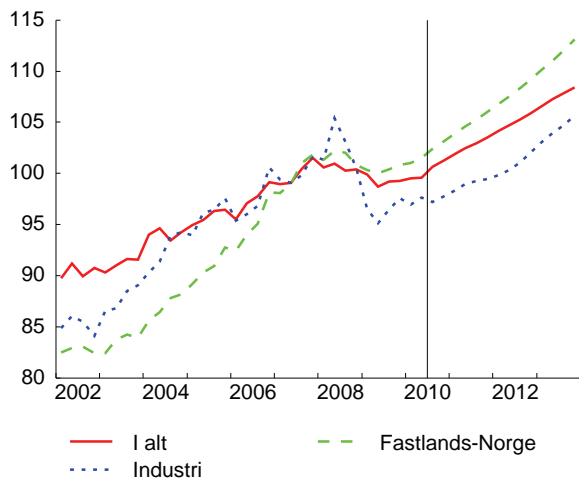
Veksten vi anslår for konsumet i husholdningene og særlig i investeringene vil gi stimulerende impulser til importen i årene som kommer. Forsvaret vil importere en fregatt, et Herkules fly og 14 helikoptre i løpet av prognoseperioden. Flyselskapet Norwegian har bestilt 44 passasjerfly til en samlet verdi på nær 20 milliarder kroner for levering fram til 2014. Vi venter en vekst i samlet import på mellom 4,5 og 7 prosent årlig i prognoseperioden 2010-2013, med grovt sett 1 prosent høyere vekst i importen av tradisjonelle varer. Mens veksten i importvolumet fortsetter å ligge over veksten i eksportvolumet i hele prognoseperioden, så antar vi at importprisene vil stige vesentlig mindre enn eksportprisene. Det vil medføre en bytteforholdsgevinst hvert år i prognoseperioden. Vi forventer fortsatt relativt lave importpriser – og voksende importandeler – for

konsumvarer fra Kina og andre lavkostland i Asia og Øst-Europa.

Finanskrisen og konjunkturedgangen bidro til at prisene på olje og gass og tradisjonelle norske eksportvarer falt mye mer enn prisene på importerte produkter i 2009. Det reduserte overskuddet på handelsbalansen overfor utlandet med over en fjerdedel i fjor. I prognoseperioden vil en årlig bytteforholdsgevinst dominere over utviklingen i handelsvolumene, slik at handelsoverskuddet igjen øker. Vekstraten blir nok vesentlig mer moderat enn vi har sett i de fleste årene siden årtusenskiftet fordi veksten internasjonalt er redusert etter finanskrisen i 2008. Handelsoverskuddet ventes å stige fra nesten 365 milliarder kroner i år til opp mot 420 milliarder kroner i 2013, vel 60 milliarder kroner under toppnivået fra 2008. Legger vi til et forventet minkende underskudd på rente- og stønadsbalansen overfor utlandet vil driftsbalansen vise et overskudd på rundt 14 prosent av BNP hvert år i prognoseperioden.

2.8. Er konjunkturbunnen nådd?

Norsk økonomi er fortsatt i en lavkonjunktur, men aktivitetsveksten har tatt seg opp. Fire kvartaler med fall i BNP Fastlands-Norge ble i 3. kvartal 2009 avløst av moderat vekst. I 2. kvartal 2010 var økningen 0,5 prosent som tilsvarer 1,9 prosent regnet som årlig rate. Dette er fremdeles lavere enn det vi betrakter som trendveksten i norsk økonomi, som vi anslår til noe over 2,5 prosent. Nasjonalregnskapets tall for veksten i BNP Fastlands-Norge kan imidlertid undervurdere den underliggende produktionsveksten i økonomien. En kald og tørr vinter bidro til at kraftproduksjonen falt markert fra 1. til 2. kvartal. Trekker vi ut kraftforsyning var 2. kvartalsveksten i BNP Fastlands-Norge 3,0 prosent regnet som årlig rate. Streik reduserte også aktiviteten i kommunal forvaltning og i bygge- og anleggsnæringen i 2. kvartal. Det er imidlertid for tidlig å si at konjunkturedgangen har stoppet opp.

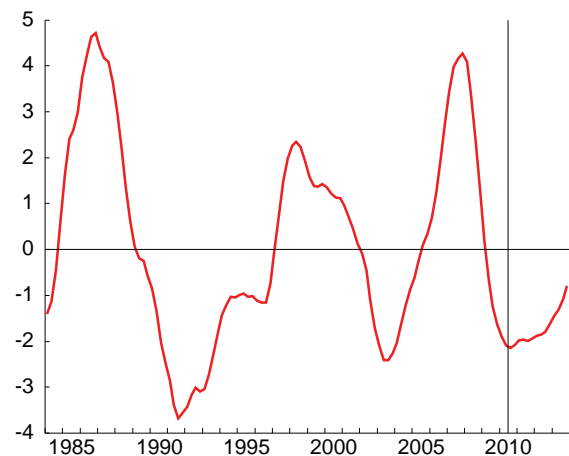
Figur 2.11. **Bruttonasjonalprodukt. Sesongjusterte volumindekser, 2007=100**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ser man bort fra kraftforsyning, var det i 2. kvartal vekst i aktiviteten i alle hovednæringer i Fastlands-Norge og dermed et mer enhetlig bilde enn i de foregående kvartalene. Streiken i kommunene bidro til at aktiviteten økte minst i offentlig forvaltning, med 0,3 prosent – klart ned fra 1. kvartal da veksten var 0,9 prosent. I privat tjenesteyting økte bruttoproduktet med 0,9 prosent, om lag som i kvartalet før. For industri- og bergverksnæringene var det et blandet bilde, men samlet var det en vekst på 0,7 prosent, etter en tilsvarende nedgang kvartalet før. I annen vareproduksjon utenom kraftforsyning var økningen hele 2,8 prosent etter en nesten like stor nedgang kvartalet før.

Vi definerer en lavkonjunktur med at aktivitetsnivået er lavere enn trendnivået. Trendnivået kan imidlertid ikke observeres, det må anslås. En indikasjon på at norsk økonomi fremdeles er i lavkonjunktur er at BNP Fastlands-Norge i 2. kvartal var lavere enn nivået i 2. kvartal 2008, kvartalet før finanskrisen for alvor slo til. I dette toårsperspektivet er det store forskjeller i produksjonsutviklingen mellom hovednæringene. Bruttoproductet i industri og bergverk lå hele 7 prosent under nivået to år tidligere. I næringen annen vareproduksjon var også produksjonen klart lavere, men ser vi bort fra kraftforsyning er nivået det samme. Bak denne utviklingen ligger imidlertid at bruttoproduktet i bygge- og anleggsnæringen var nær 2 prosent lavere enn to år tidligere, noe som ble motvirket av en sterk økning i fiske, fangst og fiskeoppdrett. I privat tjenesteyting lå bruttoproduktet 1 prosent høyere enn to år tidligere, mens offentlig forvaltning lå vel 5 prosent høyere.

Veksten i privat innenlandsk etterspørsel ventes å ta seg litt opp i tiden framover, mens veksten i offentlig etterspørsel vil reduseres. Samlet kan det gi en relativt stabil vekst i etterspørselen. Etterspørselsveksten i norske eksportmarkeder, som økte klart gjennom første halvår i år, ventes å gå ned det nærmeste året, men deretter å stige ut prognoseperioden. Høyere kostnadsvekst i

Figur 2.12. **BNP Fastlands-Norge. Avvik fra beregnet trend i prosent**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Norge enn i våre konkurrentland, vil imidlertid dempe produksjonsutviklingen i konkurranseutsatte næringer. Ordretilgangen i industrien var 33 prosent høyere i 2. kvartal 2010 enn på samme tid i fjor, og dette har bremsert opp fallet i ordreresservene. Økt ordretilgang fra aktører på norsk sokkel bidrar til dette. Samtidig viser tall fra lagerstatistikken at nedgangen gjennom 2009 i lagerbeholdningen for norsk ordrebasert industri stoppet opp i første halvår i år. Industriproduksjonen ventes derfor å vokse moderat de nærmeste årene, og kraftigere i 2013.

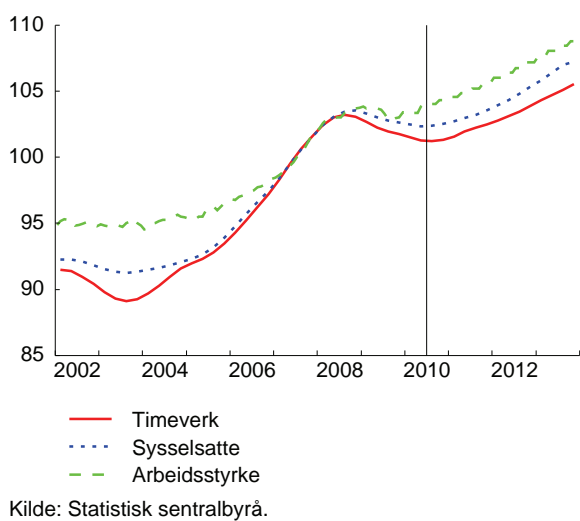
Aktiviteten i bygge- og anleggsbransjen vil fortsette å øke når investeringsnedgangen er snudd til oppgang. Den fastlandsbaserte tjenesteproduksjonen er i hovedsak rettet mot hjemmemarkedet og aktiviteten ventes å øke framover, men ikke like kraftig som i første halvår. På årsbasis regner vi med at vekstratene gradvis øker i årene som kommer. Økningen i bruttoproduktet i offentlig forvaltning ventes å stå for en vesentlig mindre del av den samlede aktivitetsveksten i tiden framover, etter hvert som aktiviteten i privat sektor tar seg opp og veksten i offentlige produksjon reduseres i takt med mindre ekspansiv finanspolitikk.

Veksten i BNP Fastlands-Norge ventes å holde seg om lag som i forrige kvartal ut året, og deretter øke noe. Vi regner nå med at vi vil få en moderat konjunkturoppgang i 2011 og 2012 og litt mer markert i 2013 hvor veksten i BNP Fastlands-Norge anslås til 3,3 prosent. Mot slutten av 2013 vil norsk økonomi kunne være om lag i en konjunkturnøytral situasjon hvor aktivitetsnivået i fastlandsøkonomien er nær trenden.

2.9. Ledigheten opp før den går ned

Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU) fra Statistisk sentralbyrå viser at de arbeidsledige utgjorde 3,5 prosent av arbeidsstyrken i perioden mai-juli i år når man justerer for normale sesongvariasjoner. Ledigheten har vært tilnærmet uendret gjennom første halvår i år,

Figur 2.13. **Arbeidsstyrke, sysselsetting og timeverk.**
Sesongjusterte og glattede indekser, 2007=100

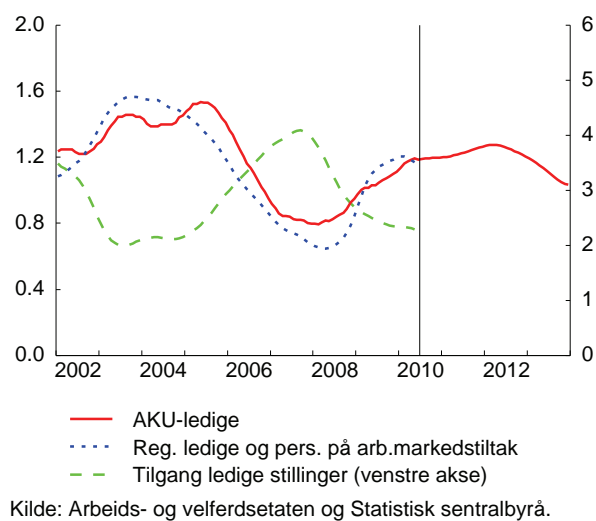

men lå 0,5 prosentpoeng høyere enn i samme periode i 2009. Det siste året har antall sysselsatte i AKU holdt seg om lag uendret, mens arbeidsstyrken (summen av sysselsatte og arbeidsledige) økte med 12 000 personer. Arbeidsstyrken, målt i antall personer, befinner seg på et historisk høyt nivå. Målt som andel av befolkningen i yrkesaktiv alder var den i 2. kvartal i år på 72,5 prosent. Dette er en nedgang fra 73,6 prosent i samme kvartal året før. Nedgangen må ses i sammenheng med en økning i befolkningen i alderen 15-74 år på 57 000 personer i perioden, og endringer i befolkningssammensetningen. Av dem utenfor arbeidsstyrken var det 22 000 flere personer som oppga utdanning som sin hovedsakelige virksomhet i 2. kvartal 2010 enn ett år tidligere, mens 27 000 flere personer oppga ulike former for pensjon som sin hovedsakelige virksomhet.

SSBs befolkningsstatistikk viser at befolkningen var 62 500 høyere per 1. juli 2010 enn ett år tidligere. Nettoinnvandring forklarer om lag to tredeler av økningen i totalt antall bosatte i Norge. Nettoinnvandringen på nær 20 000 personer i første halvår i år indikerer at nettoinnvandringen for 2010 kan ende opp på de samme høye nivåene som for årene 2007 til 2009, det vil si på om lag 40 000 personer. Polen, Sverige og de baltiske stater er nasjoner med høyest nettoutvandring til Norge. Tallene for befolkningsutviklingen i første halvår viser et høyt nivå både for innvandring og utvandring.

Søkertallene til høyere utdanning holder seg også i år på et høyt nivå. Samordna opptak (SO) har for 2010 registrert rundt 105 000 søkere til høyere utdanning. Dette er omtrent samme nivå som i 2009, da SO for første gang siden 1996 registrerte over 100 000 søkere ved søknadsfristens utløp. Det er grunn til å tro at det trangere arbeidsmarkedet og store ungdomskull, er noe av grunnen til at det høye søkeretallet har vedvart. Økt tilbøyelighet til å starte med høyere utdanning bidrar til å trekke ledigheten og yrkesaktiviteten ned. Antall

Figur 2.14. **Arbeidsledige og tilgangen på ledige stillinger.**
Prosent av arbeidsstyrken. Sesongjustert og glattet

søkere som har fått tilbud om studieplass av SO er 6 500 høyere enn i fjor.

Sesongjusterte tall for helt ledige registrert hos Arbeids- og velferdsetaten viser en nedgang på 2 500 personer fra utgangen av april til utgangen av juli i år. Dette var første gang siden 2. kvartal 2008 at den sesongjusterte registrerte ledigheten viste nedgang tre måneder på rad. Ved utgangen av juli var det registrert 78 200 helt ledige hos Arbeids- og velferdsetaten. Dette tilsvarer en økning på 1 prosent fra samme måned i fjor, og den registrerte ledigheten utgjorde da 3,0 prosent av arbeidsstyrken. I underkant av 90 000 personer var enten ledige eller på arbeidsmarkedstiltak. Gjennom det siste året er antallet som har meldt seg som arbeidsledige hos Arbeids- og velferdsetaten gått ned, men det er fortsatt sterk vekst i antall personer som har vært ledige mellom ett og to år. Det tyder på at en del av de som ble ledige under og rett etter den globale finanskrisen har problemer med å finne seg arbeid. Det er normalt et stykke ut i konjunkturoppgangen, slik at AKUs tall for arbeidsledige ligger høyere enn den registrerte ledigheten hos NAV. AKU følger definisjoner for arbeidsledighet som gjelder internasjonalt (man må være helt uten arbeid, ha søkt etter arbeid siste fire uker og kunne begynne i arbeid i løpet av to uker).

Sesongjusterte KNR tall viser en nedgang i sysselsettingen på 1 500 personer fra 1. til 2. kvartal i år. Den næringsvise fordelingen viser oppgang i sysselsettingen innenfor oljevirkomheten, bygge- og anleggsvirkomhet, samt privat og offentlig tjenesteyting. Kommuneforvaltningen sysselsetter 14 000 flere personer i 2. kvartal 2010, sammenlignet med 2. kvartal 2009. Det er hovedsakelig utviklingen innenfor helse- og omsorgstjenester som forklarer denne utviklingen. Sysselsettingsnedgangen fortsetter innen varehandel og industri. Selv om industrien har nedskalert arbeidsstokken er det grunn til å tro at mange bedrifter har ledig kapasitet og tilgjengelig arbeidskraft for å øke

Tabell 2.3. **Rikskonflikter 2010**

Arbeidstaker	Arbeidsgiver	Streik iverksatt	Varighet	Antall tatt ut i streik ¹
Norsk Sykepleierforbund	NHO Service	26. januar	10 dager	144
Fellesforbundet	Byggenæringens Landsforening	13. april	4 dager	18 759
Norsk Transportarbeiderforbund	Logistikk- og transportindustriens Landsforening	15. mai	19 dager	1 703
Norsk Arbeidsmandsforbund	NHO Service	20. mai	7 dager	2 556
Akademikerne	KS	27. mai	13 dager	243
LO Kommune	KS	27. mai	13 dager	26 348
Unio	KS	27. mai	13 dager	17 417
YS-K	KS	27. mai	13 dager	1 723
Unio	Spekter	27. mai	5 dager	2 120
LO Stat	Spekter	7. juni	7 dager	37
Norsk Arbeidsmandsforbund	NHO Service	12. juni	7 dager	2 274
YS Spekter	Spekter	29. juni	15 dager	563

¹ Antall streikende arbeidstakere ved konflikten avslutning inkludert varslet opptrapping. Tallene inkluderer medlemmer i bedrifter som er bundet av direkteavtaler med forbundet i de samme avtaleområder.

Kilde: Riksmeklingsmannen.

produksjonen. Når aktiviteten i industrien tar seg opp igjen, vil dermed produktiviteten ta til å øke først. Bedriftene vil foreta ansettelser når produksjonen igjen nærmer seg kapasitetsgrensen.

Ujusterte tall fra KNR for 2. kvartal 2010 viser en nedgang i sysselsatte personer på 0,4 prosent i 2. kvartal i forhold til samme kvartal i fjor, men antall utførte timeverk er tilnærmet uendret i samme periode. Antall sysselsatte personer er en beholdningsstørrelse, mens utførte timeverk måler arbeidsinnsatsen som beholdningen har levert. Faktorer som avtalt arbeidstid, sykefravær og ferieavvikling påvirker forholdstallet mellom antall utførte timeverk og sysselsatte personer. Arbeidskonflikter trekker forholdstallet ned, siden en arbeidstaker i konflikt fremdeles er sysselsatt i henhold til nasjonalregnskapsdefinisjoner. Sykefraværstatistikken viser en nedgang i sykefraværet på 8,9 prosent fra 1. kvartal 2009 til 1. kvartal 2010. I KNR beregningene for 2. kvartal har man lagt til grunn at denne positive utviklingen fortsetter. Etter et år nærmest uten arbeidskonflikter ble det i årets lønnsoppgjør streik innenfor flere fag og områder. Tabell 2.3 gir en oversikt over rikskonflikter i første halvår. Ferieavviklingen i 2. kvartal i år ble redusert i forhold til samme kvartal året før fordi påsken i år falt på et tidligere tidspunkt. Dette – sammen med en forutsetning om fortsatt nedgang i sykefraværet – mer enn oppveidde for de timeverkene som gikk tapt i årets arbeidskonflikter.

Økt produktivitet som følge av ledig kapasitet, medfører at det tar tid før produksjonsøkningen gir fullt utslag i økt sysselsetting. Over tid vil aktivitetsoppgangen medføre at sysselsettingen øker i arbeidsintensive næringer som bygge- og anleggsvirksomhet og varehandel. Vi må imidlertid trolig vente til 2012 og 2013 før dette bringer ledigheten ned. Utviklingen i ledigheten avhenger også av veksten i arbeidsstyrken. Der utgjør nivået på arbeidsinnvandringen en særlig usikkerhetsfaktor. Også øvrige demografiske faktorer, studietilbøyelighet, samt hvordan eldre arbeidstakere vil respondere på omleggingen av tidligpensjonsordningen i forbindelse

med pensjonsreformen påvirker utviklingen i arbeidsstyrken. Samlet sett antar vi at veksten i arbeidsstyrken blir noe høyere enn sysselsettingsveksten fram til 2011. Ledigheten anslås til 3,6 prosent i 2010, gradvis økende til om lag 3,8 prosent i 2012, før konjunkturoppgangen bidrar til et fall til 3,4 prosent i 2013.

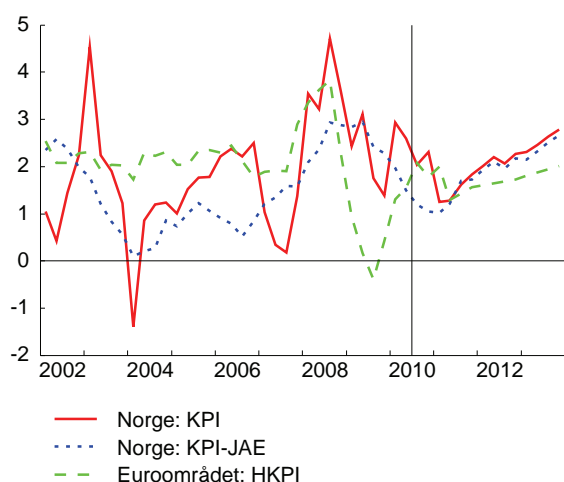
2.10. Moderat lønnsvekst lenge

På bakgrunn av nye tall fra lønns- og trekkoppgaverregisteret ble veksten i årslønn for alle lønnstakere i 2009 revidert ned i forbindelse med publiseringen av KNR for 2. kvartal i år. Veksten ble da anslått til 4,2 prosent, mot en anslått vekst på 4,5 prosent ved publiseringen av 1. kvartalstallene. I 2008 var veksten i årslønn 6,3 prosent. I år anslår vi lønnsveksten til 3,5 prosent. Vi har altså opplevd en betydelig nedgang i lønnsveksten i løpet av konjunkturedgangen. Dette gjelder også reelt sett, da veksten i konsumprisene har holdt seg mer oppe.

Utviklingen i lønnsveksten de siste årene likner den vi tidligere har observert når økonomien har beveget seg fra høykonjunktur til lavkonjunktur. Også på 1990-tallet skilte det om lag 3 prosentpoeng i lønnsveksten mellom gode og dårlige tider. Studier har vist at lønningene i Norge er blant de mest fleksible i verden ved endringer i konjunktorene. Årsaken til det er de koordinerte og sentraliserte oppgjørsformene der lønnsveksten i industrien er retningsgivende. Utviklingen i industriens lønnsomhet ligger også i stor grad bak våre lønnsvekstanslag for årene framover.

Selv om finanskrisen har rammet norsk økonomi samlet sett relativt mildt, har industriproduksjonen i Norge blitt redusert mer i tråd med nedgangen hos handelspartnerne. Målt i faste priser lå industriproduksjonen i OECD i 1. kvartal i år om lag 10 prosent under nivået før finanskrisen i 2008. I Norge var industriproduksjonen 7 prosent lavere i 1. halvår i år enn i 1. halvår i 2008. Til tross for at føringene fra industrien er sterke for den samlede lønnsveksten, er det grunn til å tro at lønnsveksten hos handelspartnere vil reduseres mer enn i Norge siden de samlet sett er hardere rammet av

Figur 2.15. Konsumprisindeksen. Prosentvis vekst fra samme kvartal året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

den globale nedgangen. Det vil isolert sett redusere konkurranseevnen til mange norske industribedrifter og legge en ytterligere demper på lønnsveksten framover.

Industriproduksjonen hos handelspartnerne har vært på vei oppover en del kvartaler. Vi tror denne utviklingen vil fortsette. Vi tror også at prisene på norske eksportvarer vil utvikle seg gunstig og bidra til økt lønnsomhet i industrien. Dessuten antas etterspørselen fra oljenæringen å øke framover, noe som virker stimulerende for norsk industri samlet sett. Relativt god vekst i de tjenesteytende næringene og en stabil utvikling i arbeidsledigheten, trekker også i retning av mer normale nivåer på lønnsveksten.

En todelt utvikling i økonomien, med press på industriens konkurranseevne og relativt god vekst i tjenesteytende næringer, kan gjøre koordineringen i lønnsdannelsen vanskeligere. I så fall kan den samlede lønnsveksten bli høyere enn i industrien. I årets kommuneoppgjør tok for eksempel alle de store hovedsammenslutningene ut medlemmer i streik. Streiken varte i nesten to uker, se tabell 2.3. Vi legger imidlertid til grunn at den nære sammenhengen mellom lønnsveksten i de ulike sektorene ikke brytes. Vi anslår at veksten i årslønnen holder seg på om lag 3,5 prosent til og med 2012.

I hovedoppgjøret i 2012 og i 2013 kan vi stå overfor et omslag i størrelsen på lønnstilleggene. Internasjonal økonomi er på dette tidspunktet trolig kommet inn i en konjunkturoppgang og ledigheten i Norge er på vei ned. For 2013 anslår vi derfor en lønnsvekst på 4,7 prosent. Sammen med våre anslag for konsumprisveksten, innebærer denne utviklingen i lønningene en kjøpekraftsforbedring for lønnstakerne på om lag 1,7 prosent i årlig gjennomsnitt over prognoseperioden. Dette er mer enn ett prosentpoeng lavere enn i foregående fireårsperiode.

2.11. Svært lav inflasjon

Det har vært en klar tendens til fall i den underliggende prisstigningen gjennom det siste året. 12-månedersveksten i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), har de to siste månedene vært 1,3 prosent, ned fra 3,3 prosent i juni 2009. Sesongjusterte tall viser at den underliggende prisveksten har vært nær null gjennom sommeren.

En oppsplitting av KPI-JAE etter leverende sektor viser en fallende prisstigning på 12-månedersbasis for alle hovedgruppene fra i fjor sommer. Gjennom siste halvår er det særlig prisveksten for importerte konsumvarer som har falt, men prisutviklingen for norskproduserte varer, samt husleie, har også bidratt til den fallende inflasjonen. For andre tjenester har prisveksten i denne perioden vært ganske stabil.

Gjennom siste halvår har det vært fall i prisveksten innenfor alle KPIs hovedvaregrupper, utenom hotell- og restauranttjenester. I juli var prisene for flere varegrupper lavere enn 12 måneder tidligere. Det klart største prisetallet var for klær og skotøy med 4,5 prosent, men også for matvarer og alkoholfrie drikkevarer, møbler og husholdningsartikler samt post- og teletjenester var prisene lavere enn ett år tidligere. Til sammen utgjør vekten av disse fire varegruppene noe over 25 prosent av KPI.

Den midlertidige svekkelsen av krona i kjølvannet av finanskrisen høsten 2008 bidro først til at prisveksten steg i første halvår i fjor og deretter til nedgangen gjennom det siste året. Valutakursen påvirker først og fremst prisene på importerte varer. Importerte varer er imidlertid innsatsfaktorer i norsk produksjon, og det tar erfaringsmessig en god stund før virkningene på norske konsumpriser av endringer i valutakursen er uttømt. Den internasjonale lavkonjunkturen har også bidratt til reduksjonen i den underliggende prisstigningen i Norge gjennom generelt lavere priser på råvarer og en svakere prisutvikling på ferdigvarer på verdensmarkedet enn det en ellers hadde hatt. Redusert lønnskostnadsvekst i Norge har også bidratt til reduksjonen i inflasjonen.

Vi regner nå med at tidsforsinkete effekter av siste års utvikling i kronkursen ikke vil gi noen ytterligere sterke negative impulser til norsk prisstigning. Derimot regner vi med at redusert vekst i norske lønnskostnader og økt produktivitetsvekst vil bidra til å redusere den underliggende inflasjonen en stund framover. En forsterket priskonkurranse i luftfarten trekker i samme retning.

I takt med bedringen i konjunktorene vil lønnsveksten ta seg opp, og dette bidrar til å øke inflasjonen i slutten av prognoseperioden. Energi er en innsatsfaktor i all produktionsaktivitet. Vi har forutsatt at prisene på elektrisitet og olje vil overstige den generelle prisstigningen. Dette bidrar til økt prisstigning også for andre produkter. I beregningene vil en viss svekkelse av krona

mot slutten av prognoseperioden bidra til å trekke inflasjonen litt opp.

I hele prognoseperioden regner vi med at importen fra lavkostland fortsetter å øke mer enn fra andre land. Det bidrar isolert sett til fortsatt lav importprisvekst og dermed til lav norsk inflasjon. 12-månedersveksten i KPI-JAE ventes å komme ned i 1,4 prosent som årsgjennomsnitt i år og forbli om lag på det nivået neste år. Deretter antar vi at veksten i KPI-JAE gradvis øker opp mot 2,5 prosent i 2013.

Utviklingen i KPI-JAE sier noe om den underliggende prisstigningen, men det er utviklingen i konsumprisindeksen (KPI) som er relevant for kjøpekraftsutviklingen. Energiprisene og spesielt elektrisitetsprisene gir ofte store direkte impulser til KPI. I mars i år var elektrisitetsprisene 35 prosent høyere for enn samme måned i fjor og bidro med det til nesten 40 prosent av 12-månedersveksten i KPI på 3,4 prosent. Etter vinterens veldig stramme elektrisitetsmarked, med stor

etterspørsel på grunn av kulda og lav fyllingsgrad, har elektrisitetsprisene falt. Husholdningenes elektrisitetspriser gikk ned med 18 prosent fra april til juli i år. Dette bidro til at KPI-veksten i samme tidsrom har falt mer enn KPI-JAE-inflasjonen og ble i juli målt til 1,9 prosent.

Terminprisene på Nordpool i slutten av august antyder en moderat elektrisitetsprisvekst kommende halvår. Som årsgjennomsnitt antar vi at prisene kommer til å være om lag 20 prosent høyere i år enn i fjor. Veksten i KPI anslår vi til 2,5 prosent i år. I de to neste årene antar vi at nedgang i kraftprisene mer enn motvirkes av økt nettleie, men at prisene på elektrisitet som husholdningene betaler, ikke vil øke veldig mye mer enn prisene på andre varer. I 2013 regner vi med at elektrisitetsprisene vil stige noe mer. I beregningene våre legger vi til grunn en gradvis økning i realoljeprisene i tiden framover. Avgiftssatsene forutsettes inflasjonsjustert. Samlet sett gir dette en litt høyere vekst i KPI enn i KPI-JAE i årene framover, og i følge vår prognose blir KPI-veksten 2,5 prosent i 2013.

Tabell 2.4. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2007- priser. Millioner kroner**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2008	2009	08.3	08.4	09.1	09.2	09.3	09.4	10.1	10.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	954 892	956 360	237 626	235 294	233 880	238 133	240 769	243 808	244 733	243 381
Konsum i husholdninger	916 348	916 510	227 963	225 710	224 113	228 262	230 754	233 589	234 658	233 166
Varekonsum	470 808	469 721	116 604	114 756	113 471	116 395	118 801	120 975	120 926	120 246
Tjenestekonsum	412 405	415 841	103 165	103 362	103 100	103 907	104 349	104 617	105 029	105 251
Husholdningenes kjøp i utlandet	59 632	55 602	14 647	14 203	13 668	13 950	13 643	14 523	14 904	14 110
Utlendingers kjøp i Norge	-26 498	-24 654	-6 453	-6 612	-6 126	-5 990	-6 040	-6 527	-6 202	-6 441
Konsum i ideelle organisasjoner	38 544	39 850	9 663	9 584	9 767	9 871	10 015	10 219	10 076	10 214
Konsum i offentlig forvaltning	465 010	487 047	116 906	117 171	120 512	121 555	122 838	122 047	123 735	125 164
Konsum i statsforvaltningen	240 789	252 609	60 504	60 720	62 536	62 984	63 355	63 681	63 647	63 847
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	208 700	220 368	52 594	52 492	54 551	54 673	55 260	55 832	55 799	56 097
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	32 089	32 241	7 909	8 228	7 985	8 311	8 095	7 849	7 848	7 750
Konsum i kommuneforvaltningen	224 221	234 438	56 402	56 451	57 976	58 570	59 483	58 367	60 088	61 317
Bruttoinvestering i fast realkapital	514 203	467 383	127 318	131 502	119 817	118 141	112 696	116 348	104 248	111 906
Utvinning og rørtransport	113 765	120 231	29 155	29 262	33 084	30 380	28 340	28 450	26 963	27 312
Tjenester tilknyttet utvinning	5 385	1 770	120	1 222	149	142	1 593	-113	858	497
Utenriks sjøfart	24 749	18 464	3 776	9 313	4 193	4 842	4 525	4 860	2 625	4 911
Fastlands-Norge	370 304	326 919	94 266	91 704	82 391	82 777	78 237	83 152	73 802	79 186
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	295 724	247 139	73 378	72 467	65 750	63 831	59 103	58 451	56 989	60 174
Næringer	207 453	175 541	51 240	51 919	46 323	45 771	41 775	41 570	40 149	43 324
Industri og bergverk	34 069	23 834	8 559	8 864	6 896	6 751	5 370	4 892	5 541	5 172
Annen vareproduksjon	34 861	28 806	8 984	7 879	7 110	7 423	7 519	6 748	6 364	7 642
Tjenester	138 524	122 902	33 697	35 177	32 317	31 597	28 886	29 930	28 245	30 511
Boliger (husholdninger)	88 270	71 597	22 138	20 548	19 427	18 060	17 328	16 880	16 839	16 849
Offentlig forvaltning	74 581	79 780	20 888	19 237	16 641	18 947	19 135	24 701	16 813	19 012
Lagerendring og statistiske avvik	25 451	-24 524	9 826	6 214	-4 381	-4 888	-5 477	-9 078	2 851	10 735
Bruttoinvestering i alt	539 654	442 859	137 144	137 716	115 436	113 252	107 219	107 270	107 099	122 641
Innenlandsk sluttanvendelse	1 959 555	1 886 265	491 675	490 181	469 828	472 940	470 826	473 125	475 567	491 185
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	1 790 206	1 770 325	448 798	444 169	436 783	442 465	441 844	449 007	442 271	447 730
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	539 590	566 827	137 794	136 408	137 153	140 501	141 973	146 748	140 549	144 176
Eksport i alt	1 050 041	1 007 997	257 632	260 418	252 397	245 918	253 671	255 619	254 761	248 626
Tradisjonelle varer	315 175	289 338	80 101	74 965	69 852	69 688	74 886	74 979	75 063	75 690
Råolje og naturgass	470 309	464 838	112 167	119 392	118 587	113 557	117 485	115 109	113 428	112 047
Skip, plattform og fly	14 203	14 756	4 697	3 638	5 158	3 428	2 930	3 239	7 905	2 764
Tjenester	250 353	239 066	60 668	62 423	58 800	59 246	58 369	62 292	58 366	58 125
Samlet sluttanvendelse	3 009 596	2 894 262	749 308	750 599	722 225	718 858	724 496	728 744	730 328	739 811
Import i alt	720 923	638 407	179 816	180 152	154 840	157 978	161 096	164 647	164 956	173 984
Tradisjonelle varer	455 782	396 194	114 316	105 603	99 604	97 645	99 651	99 294	102 629	109 147
Råolje og naturgass	3 722	4 893	654	1 662	625	809	1 894	1 590	823	1 925
Skip, plattform og fly	39 458	27 569	9 026	17 109	4 584	6 580	5 719	10 685	8 695	9 831
Tjenester	221 961	209 751	55 819	55 779	50 026	52 943	53 832	53 078	52 809	53 081
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	2 288 673	2 255 855	569 492	570 447	567 385	560 880	563 401	564 097	565 373	565 826
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	1 755 470	1 731 648	439 813	434 759	432 443	431 289	432 821	434 786	435 537	437 549
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	533 203	524 207	129 679	135 687	134 942	129 590	130 580	129 312	129 836	128 277
Fastlands-Norge (basisverdi)	1 500 270	1 484 387	376 725	373 058	370 654	369 662	370 816	372 898	373 891	375 957
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 168 208	1 143 743	293 009	289 530	286 118	284 730	285 518	287 008	287 192	289 005
Industri og bergverk	214 593	201 844	53 903	52 558	50 481	49 749	50 453	51 021	50 687	51 064
Annen vareproduksjon	172 874	167 637	43 800	42 370	42 164	40 728	42 265	42 587	41 537	41 271
Tjenester inkl. boligjenester	780 741	774 262	195 306	194 602	193 473	194 253	192 799	193 401	194 968	196 670
Offentlig forvaltning	332 062	340 644	83 716	83 529	84 536	84 932	85 298	85 890	86 699	86 951
Produktavgifter og -subsidier	255 200	247 261	63 087	61 701	61 789	61 627	62 005	61 887	61 646	61 593

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.5. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2007-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Ujustert		Sesongjustert							
	2008	2009	08.3	08.4	09.1	09.2	09.3	09.4	10.1	10.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1,6	0,2	-1,2	-1,0	-0,6	1,8	1,1	1,3	0,4	-0,6
Konsum i husholdninger	1,5	0,0	-1,2	-1,0	-0,7	1,9	1,1	1,2	0,5	-0,6
Varekonsum	0,5	-0,2	-2,3	-1,6	-1,1	2,6	2,1	1,8	0,0	-0,6
Tjenestekonsum	1,9	0,8	0,1	0,2	-0,3	0,8	0,4	0,3	0,4	0,2
Husholdningenes kjøp i utlandet	6,3	-6,8	-2,9	-3,0	-3,8	2,1	-2,2	6,5	2,6	-5,3
Utlendingers kjøp i Norge	0,0	-7,0	-3,6	2,5	-7,3	-2,2	0,8	8,1	-5,0	3,9
Konsum i ideelle organisasjoner	3,8	3,4	-0,5	-0,8	1,9	1,1	1,5	2,0	-1,4	1,4
Konsum i offentlig forvaltning	4,1	4,7	0,4	0,2	2,9	0,9	1,1	-0,6	1,4	1,2
Konsum i statsforvaltningen	3,4	4,9	-0,1	0,4	3,0	0,7	0,6	0,5	-0,1	0,3
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	3,5	5,6	0,5	-0,2	3,9	0,2	1,1	1,0	-0,1	0,5
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	2,8	0,5	-3,3	4,0	-3,0	4,1	-2,6	-3,0	0,0	-1,2
Konsum i kommuneforvaltningen	4,9	4,6	1,0	0,1	2,7	1,0	1,6	-1,9	2,9	2
Bruttoinvestering i fast realkapital	2,0	-9,1	0,2	3,3	-8,9	-1,4	-4,6	3,2	-10,4	7,3
Utvinning og rørtransport	5,1	5,7	6,2	0,4	13,1	-8,2	-6,7	0,4	-5,2	1,3
Tjenester tilknyttet utvinning	14,1	-67,1	-93,5	915,2	-87,8	-4,8	..	-107,1	-856,5	-42,1
Utenriks sjøfart	60,3	-25,4	-30,7	146,6	-55,0	15,5	-6,5	7,4	-46	87,1
Fastlands-Norge	-1,4	-11,7	2,1	-2,7	-10,2	0,5	-5,5	6,3	-11,2	7,3
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	-2,8	-16,4	-2,1	-1,2	-9,3	-2,9	-7,4	-1,1	-2,5	5,6
Næringer	1,7	-15,4	-2,6	1,3	-10,8	-1,2	-8,7	-0,5	-3,4	7,9
Industri og bergverk	9,9	-30,0	-1,2	3,6	-22,2	-2,1	-20,5	-8,9	13,3	-6,7
Annen vareproduksjon	7	-17,4	-0,9	-12,3	-9,8	4,4	1,3	-10,3	-5,7	20,1
Tjenester	-1,3	-11,3	-3,4	4,4	-8,1	-2,2	-8,6	3,6	-5,6	8
Boliger (husholdninger)	-12,1	-18,9	-1,1	-7,2	-5,5	-7,0	-4,1	-2,6	-0,2	0,1
Offentlig forvaltning	4,7	7,0	20,3	-7,9	-13,5	13,9	1,0	29,1	-31,9	13,1
Lagerendring og statistiske avvik	-22,3	-196,4	..	-36,8	-170,5	11,6	12,0	65,8	-131,4	276,6
Bruttoinvestering i alt	0,5	-17,9	7,5	0,4	-16,2	-1,9	-5,3	0,0	-0,2	14,5
Innenlandsk sluttanvendelse	1,9	-3,7	1,5	-0,3	-4,2	0,7	-0,4	0,5	0,5	3,3
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendring)	1,6	-1,1	-0,1	-1,0	-1,7	1,3	-0,1	1,6	-1,5	1,2
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	4,2	5,0	3,0	-1,0	0,5	2,4	1,0	3,4	-4,2	2,6
Eksport i alt	1,0	-4,0	-3,8	1,1	-3,1	-2,6	3,2	0,8	-0,3	-2,4
Tradisjonelle varer	4,2	-8,2	-0,4	-6,4	-6,8	-0,2	7,5	0,1	0,1	0,8
Råolje og naturgass	-2,0	-1,2	-5,9	6,4	-0,7	-4,2	3,5	-2	-1,5	-1,2
Skip, plattform og fly	11,4	3,9	39,7	-22,5	41,8	-33,5	-14,5	10,5	144,1	-65
Tjenester	2,3	-4,5	-6,4	2,9	-5,8	0,8	-1,5	6,7	-6,3	-0,4
Samlet sluttanvendelse	1,6	-3,8	-0,4	0,2	-3,8	-0,5	0,8	0,6	0,2	1,3
Import i alt	4,3	-11,4	0,6	0,2	-14,1	2,0	2,0	2,2	0,2	5,5
Tradisjonelle varer	-0,5	-13,1	-1,5	-7,6	-5,7	-2,0	2,1	-0,4	3,4	6,4
Råolje og naturgass	-35,3	31,5	-13,2	154,0	-62,4	29,4	134	-16,0	-48,3	134
Skip, plattform og fly	100,3	-30,1	31,9	89,5	-73,2	43,6	-13,1	86,8	-18,6	13,1
Tjenester	6,8	-5,5	1,3	-0,1	-10,3	5,8	1,7	-1,4	-0,5	0,5
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	0,8	-1,4	-0,7	0,2	-0,5	-1,1	0,4	0,1	0,2	0,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	1,8	-1,4	-0,2	-1,1	-0,5	-0,3	0,4	0,5	0,2	0,5
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	-2,6	-1,7	-2,5	4,6	-0,5	-4,0	0,8	-1,0	0,4	-1,2
Fastlands-Norge (basisverdi)	2,4	-1,1	0,2	-1,0	-0,6	-0,3	0,3	0,6	0,3	0,6
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	2,1	-2,1	-0,2	-1,2	-1,2	-0,5	0,3	0,5	0,1	0,6
Industri og bergverk	2,6	-5,9	-2,2	-2,5	-4,0	-1,4	1,4	1,1	-0,7	0,7
Annen vareproduksjon	2,5	-3,0	0,2	-3,3	-0,5	-3,4	3,8	0,8	-2,5	-0,6
Tjenester inkl. boligjenester	1,9	-0,8	0,3	-0,4	-0,6	0,4	-0,7	0,3	0,8	0,9
Offentlig forvaltning	3,5	2,6	1,5	-0,2	1,2	0,5	0,4	0,7	0,9	0,3
Produktavgifter og -subsidier	-1,5	-3,1	-2,2	-2,2	0,1	-0,3	0,6	-0,2	-0,4	-0,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.6. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindekser. 2007=100**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2008	2009	08.3	08.4	09.1	09.2	09.3	09.4	10.1	10.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	103,6	106,2	104,1	105,6	105,3	106,2	106,4	106,3	108,5	107,7
Konsum i offentlig forvaltning	105,8	109,5	106,7	109,2	108,6	109,3	109,8	110,2	110,5	110,5
Bruttoinvestering i fast kapital	106,1	109,1	107,1	109,8	108,3	109,0	111,0	108,5	112,3	112,0
Fastlands-Norge	105,5	108,1	106,5	107,5	107,7	108,0	109,3	107,7	109,3	109,6
Innenlandsk sluttanvendelse	103,9	107,5	105,8	105,2	107,2	107,4	108,5	106,9	109,9	108,9
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	104,5	107,4	105,3	106,9	106,7	107,4	107,8	107,6	109,2	108,8
Eksport i alt	116,6	100,1	120,1	113,3	103,2	98,7	98,1	99,7	101,3	104,5
Tradisjonelle varer	102,4	96,1	105,8	104,0	98,3	95,3	97,6	93,5	96,1	97,8
Samlet sluttanvendelse	108,3	104,9	110,8	108,0	105,8	104,4	104,8	104,3	106,9	107,4
Import i alt	103,0	102,8	104,2	105,0	105,1	104,2	102,9	99,0	101,8	100,9
Tradisjonelle varer	104,7	103,3	105,7	108,9	106,0	103,8	102,9	100,1	101,5	102,9
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	110,0	105,5	112,8	108,9	106,0	104,5	105,4	105,9	108,4	109,4
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	103,2	106,6	104,6	104,8	105,3	106,6	107,5	107,4	108,6	109,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.7. **Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal**

	Ujustert		Sesongjustert							
	2008	2009	08.3	08.4	09.1	09.2	09.3	09.4	10.1	10.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	3,6	2,5	1,5	1,5	-0,3	0,9	0,1	-0,1	2,1	-0,7
Konsum i offentlig forvaltning	5,8	3,5	2,3	2,3	-0,5	0,6	0,5	0,3	0,3	0,0
Bruttoinvestering i fast kapital	6,1	2,8	2,0	2,5	-1,3	0,6	1,9	-2,3	3,5	-0,2
Fastlands-Norge	5,5	2,5	1,8	0,9	0,2	0,3	1,2	-1,5	1,5	0,2
Innenlandsk sluttanvendelse	3,9	3,5	2,9	-0,6	1,9	0,2	1,0	-1,5	2,8	-0,9
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	4,5	2,8	1,8	1,6	-0,3	0,7	0,4	-0,2	1,5	-0,3
Eksport i alt	16,6	-14,1	0,1	-5,7	-8,9	-4,3	-0,6	1,6	1,7	3,1
Tradisjonelle varer	2,4	-6,1	4,5	-1,7	-5,5	-3,0	2,4	-4,2	2,8	1,7
Samlet sluttanvendelse	8,3	-3,1	1,6	-2,5	-2,1	-1,3	0,4	-0,5	2,4	0,5
Import i alt	3,0	-0,2	1,8	0,8	0,1	-0,8	-1,3	-3,8	2,8	-0,8
Tradisjonelle varer	4,7	-1,3	2,3	3,0	-2,6	-2,1	-0,8	-2,7	1,3	1,5
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	10	-4,0	1,6	-3,4	-2,7	-1,4	0,9	0,5	2,4	1,0
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	3,2	3,3	2,1	0,2	0,5	1,2	0,9	-0,1	1,2	0,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.